

O identitate duală

Iulia DEACONU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
Lucian Blaga University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: ticaraiuliamaria@yahoo.it

A Dual Identity

This paper aims to review a notable work in the field of Jewish Studies, namely *Between Marginal Rebels and Mainstream Critics: Jewish Romanian Intellectuals in the Interwar Period* by Camelia Crăciun. By also taking into account, besides the literary aspect, the social and political issues of that period, the researcher rebuilds the portrait of the “Generation of Emancipation” that created the Jewish literature seen as a bridge between Jewish and Romanian society.

Keywords: Camelia Crăciun, Jewish literature, Emancipation, Jewish Romanian Intellectuals.

„If you prick us, do we not bleed? If you tickle us do we not laugh? If you poison us, do we not die? And if you wrong us, shall we not revenge?” Willian Shakespeare

Dacă în zilele noastre se promovează acceptarea, atât la nivel instituțional, cât și prin diverse programe culturale, iar oamenii au eliminat barierele etnice, acest fapt nu a fost posibil la începutul secolului XX, mai ales din cauza contextului social și politic. Astfel, comunitatea evreiască trăiește în permanență, în perioada începutului de secol trecut, experiența ostracizării, aflându-se în imposibilitatea de a-și trăi pe deplin evreitatea sau de a putea fi integrată în diferitele națiuni în cadrul cărora s-a organizat sau a consolidat minorități etnice..

Întregul sistem literar românesc se schimbă radical odată cu instaurarea comunismului în 1948, iar scriitorii evrei și literatura care are ca temă evreitatea devin un subiect tabu care nu poate fi cercetat datorită programului ideologic impus de acest tip de regim politic. Totuși, în perioada comunistă, există studii care expun această realitate socială și culturală a societății românești. Dintre acestea menționăm: *Les Juifs en Roumanie: 1866-1919*, de Carol Țancu și *O sută de ani*

de teatru evreiesc în România, de Israil Bercovici. După căderea regimului comunist sunt reluate cercetările în domeniul istoriografiei evreiești, un număr considerabil de istorici importanți fiind interesați de acest domeniu. Nume precum Leon Volovici, Ovidiu Morar, Măriuca Stanciu, Simona Fărcașan aduc o contribuție importantă în această sferă foarte puțin explorată, îmbogățind istoriografia intelectualității evreiești, dar fără a folosi o abordare prin care aceste studii să aibă un caracter integrativ în cultura română, ceea ce face ca multiple fațete ale acestui domeniu să rămână parțial descoperite. Investigând profilul cultural și social al scriitorilor evrei supuși procesului de aculturație din primele decenii ale secolului trecut și insistând asupra componentei identitare care lipsește din critica literară a acelei perioade, Camelia Crăciun, în studiul *Scriitorii evrei de limbă română: de la rebeli marginali la critici canonici*, reconstruiește profilul scriitorului de origine evreiască care folosește ca limbă de creație limba română, creând o literatură evreiască în care „autorii sau personajele știu și permit și cititorului să știe că sunt evrei”.¹

Camelia Crăciun face o panoramare a situației comunității evreiești, oferind reperele necesare

înțelegerii acestui fenomen literar complex care a schimbat pentru totdeauna literatura română (și nu numai). Aceasta subliniază faptul că „populația evreiască nu era interesată de asimilare”, scriitorii evrei adoptând o „dublă cetățenie culturală” – sunt aduși în discuție aici valul de scriitori moderni care îmbină în operele lor cele două componente impuse de statului lor de *străini*, anume integrarea și conservarea identitară.

Dihotomia impusă de situația aparte de *rătăcitori* este subliniată în multiple rânduri de autoare, fiind baza care stă la construirea *portretului generațional al scriitorilor evrei de limbă română din perioada interbelică*. Astfel, Camelia Crăciun investighează factorii care-i fac pe scriitorii din „Generația Emancipării” să aleagă un anumit model identitar. Cercetătoarea ajunge la următoarele concluzii: poziția socială și nivelul economic superior ajutau la acceptarea/tolerarea tinerilor de origine evreiască în cadrul societății românești. În ceea ce privește profesia, cel mai frecvent, erau alese profesii liberale care le ofereau o situație financiară stabilă. Totodată, pentru scriitorii de origine evreiască, o carieră în jurnalism era calea cea mai accesibilă de a profesa arta scrisului, de cele mai multe ori scriitorii folosind pseudonime „menite să faciliteze integrarea în mediul cultural și să îi protejeze de atacurile antisemite.”² Scriitorii evrei sunt atrași de mișcarea modernistă, mai cu seamă de avangarda literară, iar acest fapt are la bază, evidențiază Camelia Crăciun, următoarele aspecte: „tendențele avangardiste și moderniste subminează și critică sever aceleași structuri rigide condamnate de tinerii scriitori, conservatorismul generațiilor anterioare și organizarea socială incapabilă să îi integreze pe cei tineri și marginali.”³ Acest tip de literatură le oferă scriitorilor refugiu, sprijin și înțelegere. În același timp, prin intermediul acesteia, își pot striga revolta împotriva încorsetării la care sunt supuși de societatea românească de la începutul secolului trecut. Concluzia la care ajunge criticul, prin analiza modului în care este reflectat acest spirit al revoltei în operele lui Benjamin Fundoianu, Ilarie Voronca și M. Blecher, vine ca o confirmare a afirmațiilor anterioare, scriitorii evrei de limbă română preferând „să se revolte, să respingă orice discurs asimilist și să demonstreze un puternic atașament față de iudaism”⁴.

Emanciparea schimbă decisiv temele care sunt abordate în literatura *scriitorilor evrei de limbă română*: „la începutul anilor '30 asistăm la apariția unei întregi literaturi care reflectă viața și identitatea evreiască din România”⁵, iar acest aspect este reiterat pe parcursul studiului tocmai pentru a scoate în relief rolul vital al acesteia. Folosind conceptul de *literatură minoră*⁶, teoretizat de Gilles Deleuze și Felix Guattari, Camelia Crăciun aduce în atenția cititorului schimbările care se ivesc odată cu apariția literaturii inspirate din universul evreiesc. Acest tip de literatură (*literatura scrisă în limba*

română și inspirată din lumea evreiască) funcționează „ca o punte de comunicare între societatea evreiască și cea românească”⁷, astfel că stereotipurile și prejudecățile puse pe seama *evreului imaginar* sunt demontate, iar literatura acestora devine un mod de exprimare a dublei cetățenii culturale. Din acest moment putem vorbi de o literatură evreiască, aceasta având o funcție dublă, așa cum bine evidențiază cercetătoarea: pe de o parte este un mod de a cunoaște cultura evreiască, iar pe de altă parte tot ce ține de mediul și viața evreiască este integrat în societatea românească.

După analiza cauză-efect, autoarea își canalizează cercetarea pe identificarea modului în care evreitatea este transpusă la nivel ficțional și analizează, din acest punct de vedere, operele lui Ion Călugăru, Isac Peltz și Ury Benador. Acest tip de literatură are multiple valențe: cultura evreiască, o „cultură minoritară” se afirmă în cadrul „culturii majoritare”, iar integrarea devine chintesența acestui tip de creație artistică care funcționează ca un mediator între cele două culturi. Pentru a clarifica în ce constă modelul „dublei identități”, construct rămas la stadiul utopic, Camelia Crăciun aduce în fața cititorului trei episoade reprezentative pentru acest proiect intelectual. Sunt puse în discuție articolele lui Ury Benador, ancheta literară a revistei *Facla*, precum și romanul lui Mihail Sebastian, *De două mii de ani...* În demersul critic, autoarea se bazează, pentru început, pe articolul „De două ori eu=1”, scris de Ury Benador, în care este sintetizată următoarea teorie: „vrem să demonstrăm că un evreu poate fi un bun român numai dacă este un bun evreu”. Ancheta făcută de revista *Facla* nu face decât să arate că „singura categorie reală de intelectuali era cea a scriitorilor evrei de limbă română”, categorie ce indică aculturația și prezintă un nou model identitar, modelul *și/și* (*scriitor român și scriitor evreu*), în locul celui exclusiv sau/sau (*scriitor român sau scriitor evreu*). Modelul *și/și* este preluat de Mihail Sebastian în romanul său, care consideră că cele două identități nu pot fi și nu trebuie să fie separate, ele coexistând, dar acest tip de model nu se poate concretiza, este un eșec, rămânând la stadiul de aspirație, de ideal.

Cele două paradigme prin care identitatea evreiască este definită, evidențiate prin cele trei studii de caz, demonstrează că „identitatea dublă nu este construită în timp, prin formarea culturală, educativă sau umană, ci asumată de la început ca un dat al individului, deși contextul social-politic anulează șansele și organicitatea apariției acestui model identitar”⁸.

În studiul său, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, Ovid S. Crohmălniceanu subliniază faptul că, în mișcarea literară de avangardă românească și nu numai, scriitorii evrei au avut o contribuție decisivă în dezvoltarea și promovarea acestui fenomen literar și cultural. Dacă Crohmălniceanu analizează acest fenomen cultural dintr-o perspectivă literar-estetică,

avangarda fiind o mișcare care „s-a interesat mereu de actualitatea socială și a simțit imperios nevoia să intevină în inima ei”⁹, Camelia Crăciun analizează acest fenomen din perspectiva dublei identități, avangarda fiind, în viziunea cercetătoarei, singura modalitate prin care scriitorii evrei de limbă română puteau să-și manifeste strigătul de revoltă împotriva societății românești. Pocedând astfel, Camelia Crăciun aduce în atenția cititorului o nouă abordare prin care acest fenomen literar este privit, nu doar dintr-o perspectivă literară, ci dobândește valențe sociale accentuate care ajută la formarea unei viziuni panoramice asupra fenomenului.

Prin studiul său, *Scriitori evrei de limbă română: de la rebeli marginali la critici canonici*, Camelia Crăciun se adresează unui public vast (nu doar cititorilor specializați!) căruia îi oferă o experiență de lectură de neuitat, cercetarea sa bazându-se pe cele mai noi studii din domeniu. Revirimentul *literaturii evreiești*, reconstruirea imaginii *scriitorilor evrei de limbă română* prin analiza contextului social și politic, nu doar literar, precum și examinarea cauzelor opțiunii acestora pentru un model identitar sau altul sunt doar câteva dintre punctele forte identificate în studiul său. Mai multă claritate pentru opțiunile literare ale scriitorilor evrei, precum și o imagine de ansamblu a factorilor externi care au stat la baza acestora sunt două dintre motivele pentru care această cercetare este una de referință în domeniul studiilor iudaice.

Note:

1. Camelia Crăciun, *Scriitori evrei de limbă română: de la rebeli marginali la critici canonici*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2018, p. 23.
2. Ibid., p. 89.
3. Ibid., p. 117.
4. Ibid., p.160.
5. Ibid., p.162.
6. Gilles Deleuze, Felix Guattari, *Kafka. Pentru o literatură minoră*, traducere și postfață de Bogdan Ghiu, București, Editura ART, 2007, p. 27: „o literatură minoră nu este cea scrisă într-o limbă minoră, ci mai curând cea pe care o minoritate o face într-o limbă majoră”.
7. Camelia Crăciun, op. cit., p. 170.
8. Ibid., p. 254.
9. Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, București, Editura Hasefer, 2001, p. 41.

Bibliography:

- Crăciun, Camelia. *Scriitori evrei de limbă română: de la rebeli marginali la critici canonici* [Between Marginal Rebels and Mainstream Critics: Jewish Romanian Intellectuals in the Interwar Period]. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2018.
- Deleuze, Gilles, Felix Guattari. *Kafka. For a minor Literature*. București: Editura ART, 2007 / *Kafka. For a minor Literature*.
- Crohmălniceanu, Ovid S., *Evreii în mișcarea de avangardă românească* [Jews in the Romanian Avant-garde Movement]. București: Editura Hasefer, 2001.

